

DEN VILDE BANDE (2)

„Hvad Nibelungen var for Hitler, det er Det vilde Vesten for den amerikanske reaktionære og for en ikke ubetydelig del af det amerikanske folk. Det vilde Vesten: Det er „hver mand for sig“, det er den stærkes ret, rigdomserhvervelse pr. tilfælde eller i kraft af magt, det er „ingen kan gøre mig noget“, det er den falske romantik om „guldhjertet“, som har overflødiggjort hjernen.“

Hans Habe.

Der var forleden dag en artikel i et dagblad, hvori der fortaltes om, hvor vanskeligt det er at skaffe penge til produktion af børnefilm; det kan bringe en til at tænke på, hvor meget Sam Peckinpah's film „Den vilde bande“ har kostet.

Der er nemlig ikke sparet på den stærke valuta til denne film, og disse penge skal selvfølgelig tjenes ind, hvilket afspejler sig i biografens reklamer, der med stor skrift møder en, mens man venter på at betale ved kassen. Man læser bl.a. „De dræbte for at leve – de levede for at dræbe“ eller „Menneskeliv er intet – guld og spænding er alt“; på væggen hænger desuden i forstørrelse en af de mest positive og reklamegivende dagbladsanmeldelser. Det hævdes bl.a. heri, at censuren ikke bør forbyde denne film, der ganske vist indeholder megen vold, men dog er kunstnerisk værdifuld. Man spørger undrende sig selv, om det virkelig er rigtigt, at der stadig er nogen, der mener, at vold kan være retfærdiggjort ved blot at være kunstnerisk fremstillet, uanset hvilken sammenhæng (menneskesyn, livsfilosofi, ideologi, etik) denne vold anbringes i (f. eks. som eneste acceptable og hensigtsmæssige løsning på givne problemer – som idealiseret vold).

Hvis man ikke på forhånd møder med megen forhåndsviden om instruktør og film, er disse reklamer altså den første information om filmen, man modtager, og de må derfor antages at have stor indflydelse på, hvordan filmen opleves (ses og høres). En undersøgelse af, hvordan disse reklamer står i forhold til „afsenderens“ (instruktøren m.fl.) hensigter ville være interessant. I parentes bemærket kan man iagttagelse, at f.eks. seksualoplysende film ofte opreklameres på en måde, der kan skabe forvetninger om, at det er en virkelig „dødsjofel“ film, man skal ind og se; skabes denne holdning, er der store chancer for, at filmen (uanset producentens hensigter) ses som værende „dødsjofel“. Reklamerne for „Den vilde Bande“ efterlod i hvert fald ingen tvivl om, at det først og fremmest var skrappe drenges myrderier i smukke farver, man nu skulle til at overvære – en film „kun for folk med stærke nerver“. Hos undertegnede (der ikke i forvejen ville hente oplysninger om filmen) skabte reklamerne en tendens til negativ holdning overfor filmen – en holdning, som det var svært at komme væk fra, i hvert fald i første omgang; man er ved at være træt af disse raske drenge (NB! hvorfor indgår i TV-aviser ikke sekvenser, der viser, at soldater græder og er ulykkelige – det må da forekomme!).

Selve filmen „Den vilde bande“ foregår i det gode gamle vesten, hvilket i denne film vil sige på grænsen mellem Texas og Mexico omkring 1913. Hovedpersonerne er

nogle skrappe drenge i en asocial bande, der udfører dristige bank- og togrovierier. Deres leder er „mandfolket“ Pike, om hvem der i programmet står følgende: „Hverken han eller hans følgesvende kender til barmhjertighed. Menneskeliv er intet – guld og spænding er alt!“, hvilket nu ikke er helt rigtigt ifølge slutningen af filmen (hvem skriver disse programmer? – er det personer, som kan være interesseret i salg af filmen?) Vi følger denne bande under et bankrøveri (i begyndelsen af filmen) og senere et togrøveri. Banden jages dog af en anden gruppe mænd, der anføres af endnu en frygtløs mand ved navn Thornton, en tidligere ven af Pike, som nu er løsladt fra fængslet mod at hjælpe med til at uskadeliggøre banden. Dette bliver dog ikke nødvendigt for Thornton, idet Pike og resten af banden (med undtagelse af een, der forstår at hytte sit skind og slutte sig til en ny bande) skydes ned af en mexicansk fribyttergeneral ved navn Mapache og hans folk. Banden har nemlig mødt denne gruppe fribyttere og overfalder – mod betaling fra Mapache – et tog med våben, der sælges til mexicanerne. Mapache lader dog senere et mexicansk medlem af banden (ved navn Angel) slæbe til døde, fordi banden har overladt Angel en kasse af de stjålne våben, som han vil anvende i frihedskamp for sit land. Dette harmer banden så meget, at de går til angreb på de overtallige mexicanere, af hvem de dog til sidst skydes ned. Man kan med rimelighed tolke og vurdere dette som et positivt træk hos disse lovløse, nemlig selvmord på grund af loyalitet overfor en (farvet) kammerat. Da Thornton endelig når frem til landsbyen, finder han kun en dyngle lig – andre har allerede gjort arbejdet for ham. Filmen indeholder meget skyderi og myrderi i meget smukke farver, især i slutningen af filmen, hvor der i den mexicanske fribytterlandsby nedskydes mexicanere i bundter.

Ser man lidt på filmens skildring af kønsrollerne, er der flere muligheder:

1. De hvide, mandlige amerikanere (banden minus dens mexicanske medlem) er i hovedsagen hårde og frygtløse mænd; ikke bange for at dø og dør eventuelt med grovheder på læben – rigtige mandfolk; filmen er dog lidt mere differentieret end dette: de kan af og til have gennembrud af sentimentalt blidhed (hvilket dog ikke nedsætter skydelysten) og som nævnt begår de nærmest selvmord ved at hævne deres mexicanske kammerat; de betragter næsten udelukkende kvinder som sex-objekter og fortæller – som rigtige mandfolk – om deres oplevelser med prostituerede.

2. Det mexicanske medlem af banden – Angel – er skildret anderledes: han er præget af større blidhed; synger blide sange; føler med sit folk; holder af sin mor og søster (men skyder sidstnævnte, da hun – på grund af fattigdom – hengiver sig som kurtisane til fribyttergeneralen Mapache).

3. Kvinderne i filmen er mere stereotyp tegnet: de hvide kvinder, som man ikke ser så meget til, er fortrinsvis ældre, kedelige (religiøse afholdskvinder) – som skabt til at være foragede og usexede. De farvede (mexicanske) kvinder er lidt mere differentieret skildret (f.eks. Angels søster), men de fleste af dem er halvnøgne, dejlige, villige og halv- eller helprostituerede. Summa summarum: den amerikanske tendens

til at dele kvinder i enten madonnaer eller luddere kommer også til syne i denne film.

Børnene i filmen er dels hvide børn (der efterligner de voksnes „kampege“), dels mexicanske babyer, som er brune, lækre, velnærede, søde og oftest velklædte.

Alt i alt må man dog sige, at menneskene i denne film er tegnet knapt så stereotyp, som man ofte kan se i film af denne genre. Jeg tror også, at æstetikere vil sige, at „æstetikken er i orden“. I en rapport fra en festival blev da også skrevet noget i retning af, at det var en kunstnerisk „stærk film“, men også en af de blodigste i filmhistorien. Spørgsmålet er så, hvordan filmens „livsbillede“ og „livsholdning“ er. Dette er vanskeligt at besvare – hvis det skal forstås i psykologisk (oplevelsesmæssig) betydning – for det vil jo i høj grad afhænge af tilskuernes forudsætninger. Har man kun forhåndsreklamerne som informationskilde, kan man meget vel få det indtryk, at filmen kun er lavet for at skildre vold og myrderi, og mange har vel kun dette som forhåndsviden. Sam Peckinpah har selv udtalt, at filmen skal vise voldens meningsløshed, men det kan jo enhver komme og sige bagefter (dette udsagn fra instruktøren kunne man godt have tænkt sig at se i reklamerne!). Filmens etik virkede meget utiltalende på undertegnede, der gerne ser, at vi aflastes lidt fra disse amerikanske voldsproblemer, og mener, at der må være andre faktorer i menneskelivet, der vil kunne skabe spænding end netop vold og aggression. Så vidt det huskes (har kun set filmen 2 gange), er der få bemærkninger i filmen, der f.eks. antyder en kritik af de samfundsforhold, der skaber disse myrdende mennesker. Det antydes dog eet sted, at sheriffen er korrupt, og passende tolkninger kan selvfølgelig tages til indtægt for samfundskritik eller anden påpegen af årsager til disse myrderier, der bør fjernes; f.eks. kunne man sige, at de børn i filmen, der efterligner de voksnes „kampege“, i dag er det amerikanske (og måske andre) samfunds „støtter“. Filmen selv giver dog ikke mange muligheder for sådanne tolkninger og hvem gennemtænker sådanne tolkninger efter at have set filmen? Den giver måske større muligheder for at sige: „Det foregik i 1913 – sådan var de altså dengang“. Enhver kan så vælge den eller de tolkninger, han finder rigtigt, ud fra de holdninger han i forvejen har.

Filmens instruktør skal have udtalt, at der skal gå mindst fem år, før han tør se sin film igen. Undertegnede vil lade gå endnu flere år. Man kan sikkert træne sig op til den distancering, der består i at se „rent æstetisk“ (hvad det så end er) på myrderier, men undertegnede ønsker i hvert fald ikke, at optræde en mangel på forargelse herover – også selvom det sker på stort lærred i meget smukke farver.

Jørgen Pauli Jensen.

THE WILD BUNCH (DEN VILDE BANDE)

1969. NATIONALITET: USA. DISTRIBUTION: Warner Bros.-Seven Arts. PRODUKTION: Warner Bros.-Seven Arts/En Phil Feldman Produktion. PRODUCER: Phil Feldman. ASSOCIATE PRODUCER: Roy N. Sickner. PRODUKTIONSLEDER: William Faralla. INSTRUKTØR: Sam Pec-

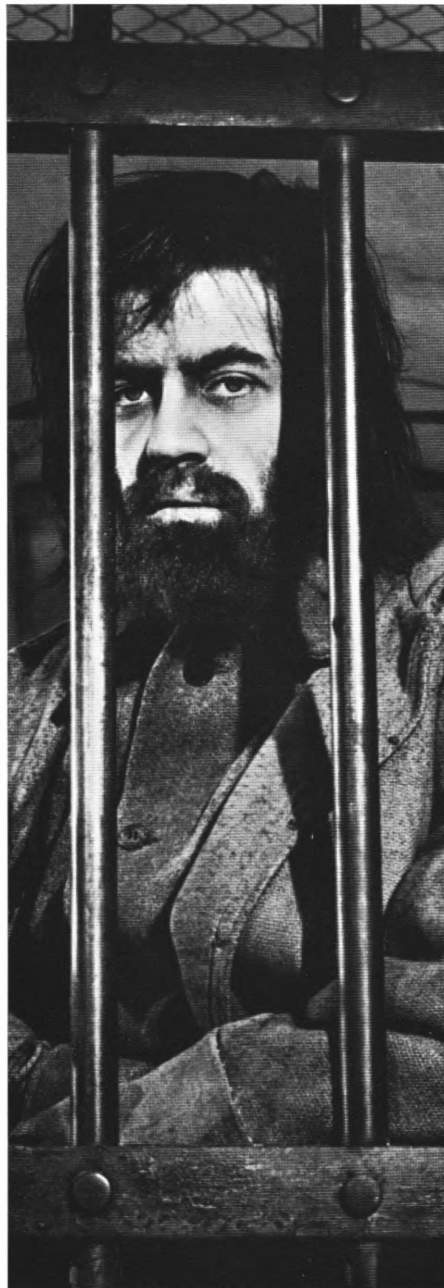
kinpah. INSTRUKTØRASSISTENTER: Cliff Coleman og Fred Gammon. 2nd UNIT INSTRUKTØR: Buzz Henry. MANUSKRIPT: Walon Green og Sam Peckinpah efter fortælling af Walon Green og Roy N. Sickner. CHEFFOTOGRAF: Lucien Ballard. FORMAT: Panavision 35 mm. FARVESYSTEM: Technicolor. ARKITEKT: Edward Carrere. KLIP: Louis Lombardo og Robert L. Wolfe. KOMPONIST/DIRIGENT: Jerry Fielding. TONE: Robert J. Miller. KOSTUMER: Gordon Dawson. SÆRLIGE EFFEKTER: Bud Hulburd. REKVISITØR: Phil Ankrum. MEDVIRKENDE: William Holden (PIKE BISHOP), Ernest Borgnine (DUTCH ENGSTROM), Robert Ryan (DEKE THORNTON), Edmond O'Brien (SYKES), Warren Oates (LYLE GORCH), Jaime Sanchez (ANGEL), Ben Johnson (TECTOR GORCH), Emilio Fernandez (MAPACHE), Strother Martin (COFFER), L. Q. Jones (T. C.), Albert Dekker (PAT HARRINGTON), Bo Hopkins (CRAZY LEE), Dub Taylor (WAINSCOAT), Jorge Russek (ZAMORRA), Alfonso Arau (HERRERA), Chano Urueta (DON JOSE), Sonia Amelio (TERESA), Aurora Clavel (AURORA), Elsa Cardenas (ELSA), Fernando Wagner (MOHR). *LÆNGDE: 146 min., 3982 m. DANSK UDLEJNING: Warner & Constantin Distribution. DANSK PREMIERE: Kinopalæet 18. 9. 1969.

* Filmens original længde er i USA 140 minutter i den endelige amerikanske version, idet filmen efter en forpremiere blev skåret ned på grund af publikumsreaktionen, bl. a. mangler et flashback, der viser, hvordan William Holden blev såret. „Vi klippede ca. 20 minutter ud af „Den vilde bande“, siger Peckinpah (Sight and Sound, Autumn 1969). „Men der er kun ca. 3 minutter jeg gør vrøvl over. Der er et flashback og omkring seks klip, jeg gerne vil have tilbage i filmen“. „Den vilde bande“ er indspillet *on location* i Mexico, i Parras og omegn, og indspilningen startede den 25. marts 1968, men først i foråret 1969 var Peckinpahs oprindelige version færdig.

JØDEN FRA KIEV

En fattig, jødisk håndværker, Yakov „Bok“, i en lille landsby i zartidens Rusland rager sit skæg af og fjerner sine rituelle tindingskrøller. Han er på flugt fra sin jødiske fortid. Det er således filmen begynder. Da den slutter, er skægget og tindingskrøllerne vokset frem igen, og han fremstår som symbolet på den forfulgte og mishandlede jøde, på vej til en rettergang, hvor han skal stilles til ansvar for en af de almindeligste falske anklager mod jøder i den tids Rusland – ritualmord på en kristen dreng. Yakov er forvandlet til helt, men både helterollen og de ydre symboler på hans jødiske herkomst er blevet ham pålagt. Selv siger han: „Jeg er ingen helt. En helt *vil* være helt, han har et valg. Jeg er blot en tåbe – det er ingen ære at være i mit sted, det er en beskidt lidelse“. Han er ulærd og uden trang til at kæmpe for store idealer, men han vægrer sig stædigt mod at tilstå en forbrydelse, han ikke har begået.

Beretningen om Yakov er ikke ukendt. Tallose mennesker har delt hans skæbne, og

Alan Bates som jøden fra Kiev.

om nogle af dem ved vi, at de under ufattelige lidelser har haft styrke til at vokse som mennesker. Udgangspunktet er med andre ord hentet i virkeligheden og skulle derfor kunne lægge op til en god og hæderlig historie om det undertrykte menneskes kamp for rettighederne, og tillige kunne den, godt fortalt, samtidig være en tordnende anklage mod racefordomme og rettens pervertering i en totalitær magts tjeneste. Spørgsmålet er, om det er lykkedes for Frankenheimer at fortælle en god og hæderlig historie, og om han har fortalt den godt.

Handlingsforløbet i filmen, som bygger på en roman af Bernard Malamud, er kort fortalt således: Yakov er blevet forladt af sin hustru, og han begiver sig fra sin lille landsby til Kiev for at starte et nyt liv dér. Netop ankommet til byen oplever han i dens ghetto en program, foranstaltet af kosakkerne en antisemitisk organisation. Denne begivenhed gør det klart for Yakov, hvor foragtet han som jøde er af de kristne russere. Arbejdsmulighederne i ghettoen er imidlertid meget ringe, og efter rådslagning

med en ældre ven bosætter han sig, i strid med loven og under falsk navn, uden for ghettoen efter at have fået arbejde hos lederen af en antisemitisk organisation. Datteren til denne leder forelsker sig i ham og forsøger at forføre ham. Da hendes foretagende ikke lykkes, anmelder hun Yakov for voldtægtsforsøg. Yakov anholdes og hans identitet afsløres. Anklagen må imidlertid frafalde, men det betyder ikke, at han løslades. Liget af en dreng er fundet nær Yakovs tidligere arbejdsplads, og det enorme jødehad, parret med myndighedernes behov for at bevare jøderne som syndebukke under zartidens utilfredsstillende samfundsmæssige forhold, leder til, at Yakov anklages for mordet på drengen. Til trods for at han udsættes for fysisk og psykisk tortur, til trods for at det eneste menneske, som vil hjælpe ham, bliver myrdet, og til trods for at man vil give ham amnesti, vil han dog ikke tilstå denne forbrydelse. Efter tre år opnår han endelig den rettergang, som myndighederne har villet hindre, for at hans uskyld ikke skulle komme for en dag.

Så langt er historien rimelig, men Frankenheimer standser ikke her. Han vil åbenbart være helt overbevist om, at vi virkelig har forstået, at det drejer sig om en helt, og slutscenen, hvor Yakov ses på vej op ad trappen til retsbygningen, former sig som massernes gigantiske hyldelse til dette enestående menneske i hans triumftog mod retfærdigheden. Vi stilles i denne slutscene overfor noget, der set i et historisk og realistisk perspektiv må vurderes som et falsum – og historien er hermed hverken god eller hæderlig. Uanset hvor enige vi er med Frankenheimer i, at Yakov og hans lige er helte, så må vi ikke glemme, at det kun er de få, der når retfærdigheden, og at praktisk taget ingen når dertil i triumf. En forglemmelse blive i dette tilfælde så meget mere fatal, fordi Frankenheimer har valgt at lade den lille mand repræsentere et folks historie og skæbne.

Vurderingen af, om Frankenheimer har været en god fortæller – om han har formået at give et filmisk ægte billede af den udvikling, som hovedpersonen gennemgår under disse helt exceptionelle vilkår – må også falde i to dele, omend vi mener, at Frankenheimer svigter længe før historien i sig selv bliver dårlig.

Filmens begynder med nogle fine sekvenser, hvor Yakovs færd fra landsbyen gennem et øde landskab mod Kiev skildres. Programmen viser mere rædslen hos ofrene end bødlernes brutalitet, og de unødige volds-scener, der er så almindelige i amerikanske film, undgås dermed. Beskrivelsen af Yakov som den enkle håndværker, der føler sig usikker og fortabt i Kievs barske verden, er præget af en ægte varme og indlevelse, og de korte glimt fra livet i ghettoen, efterlader indtrykket af en sikkerhed i milieu-skildringen. Yakovs ambivalente holdning ved konfrontationen med de kristne og antisemitiske russere kommer helt fremragende til udtryk i den scene, hvor den unge pige forsøger at forføre ham. I en dialog med sig selv forsøger Yakov at opregne fordelene og ulemperne ved at lade sig forføre – en ambivalens i et underfundigt spil af naivitet og spidsfindighed, der på en og samme tid kalder på latter hos os, og får os til at forstå alvoren i Yakovs højst problematiske situation.